

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als archeologische site van de middeleeuwse burcht in Ninove

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1 tot en met 6.1.8,
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden zijn onderzocht door het studie bureau archeologie Ruben Willaert in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed. De resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier.
- advies over de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan:
 - het college van burgemeester en schepenen van Ninove op 4 juni 2021,
 - de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid bevoegd voor omgeving, mobiliteit en openbare werken en landbouw en visserij op 4 juni 2021,
 - de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 4 juni 2021.
- de behandeling van de adviezen is opgenomen als bijlage bij dit besluit.
- de zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van de voorlopige bescherming.
- de stad Ninove organiseerde een openbaar onderzoek van 29/10/2021 tot en met 27/11/2021;
- de stad Ninove organiseerde een hoorzitting op 17/11/2021.

De behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De archeologische site de middeleeuwse burcht in Ninove is van algemeen belang wegens de archeologische erfgoedwaarde:

Een waarderend archeologisch onderzoek ter hoogte van de voormalige burchtsite van Ninove slaagde er met succes in om ondergrondse restanten van de middeleeuwse burcht te situeren en in kaart te brengen. Op het terrein zijn nog goed bewaarde

archeologische sporen aanwezig. In Vlaanderen zijn slechts een beperkt aantal motteversterkingen in dorps- of stadscontext bewaard. De burcht van Ninove is dus uitzonderlijk als een van de weinige stedelijke motteversterkingen die gespaard zijn gebleven van urbane ontwikkeling. De burcht van Ninove kent zijn oorsprong kort na het midden van de 11de eeuw, als versterking op de nieuwe grens van het graafschap Vlaanderen. Daarmee is de burcht van Ninove een van de vroegste voorbeelden van een motteburcht langs de Dender. Zowel de historische betekenis als het hoge archeologisch potentieel van de burcht van Ninove motiveren een bescherming als archeologische site. De site heeft een hoge archeologische erfgoedwaarde gebaseerd op criteria als zeldzaamheid, representativiteit, wetenschappelijk potentieel, landschappelijke context, bewaringstoestand, waarneembaarheid en herinnering.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden definitief beschermd als archeologische site:

De middeleeuwse burcht in Ninove, Leo Moeremansplaats (nummers 4, 4A, 6, 8, 8A, 10), Paul de Montplein (nummers 1, 2, 2A, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 8A), Meerbekeweg zonder nummer, bekend ten kadaster: Ninove, 2de afdeling, sectie B, perceelnummers: 1217F3, 1217G3 (deel), 1364B2, 1364C2, 1364D2, 1364E2, 1364P, 1364Z, 1365B3 (deel), 1366A2, 1366Y, 1366Z, 1369A3, 1369K2, 1369L2, 1369M2, 1369N2, 1369P2, 1369R2, 1369S2, 1369T2, 1369V2, 1369W2, 1369X2, 1369Y2, 1369Z2, en deel uitmakend van het openbaar domein.

Het plan met de aflijning is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de archeologische site is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Art. 2. De erfgoedwaarden van de archeologische site zijn: de archeologische waarde. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn: Syntheseonderzoek toonde in het verleden al aan dat in Vlaanderen slechts een beperkt aantal motteversterkingen in dorps- of stadscontext zijn bewaard. De burcht van Ninove is uitzonderlijk als een van de weinige stedelijke motteversterkingen die gespaard zijn gebleven van urbane ontwikkeling. Alles wijst er ook op dat de burcht van Ninove zijn oorsprong kent kort na het midden van de 11de eeuw, als versterking op de nieuwe grens van het graafschap Vlaanderen. Daarmee is de burcht van Ninove een van de vroegste voorbeelden van een motte langs de Dender. Eveneens bijzonder is de verdere complexe ontwikkelingsgeschiedenis van de site: van een 11de-eeuwse motteversterking naar een laatmiddeleeuwse burcht tot een 16de-eeuwse versterking tijdens de godsdienstoorlogen. Ook de beperkte urbane ontwikkeling op en rond de site, sinds de opgave van het burchtareaal in de late 19de eeuw, is vrij uniek en zorgde bovendien voor een goede bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief. De burchtsite van Ninove heeft zondermeer wetenschappelijk potentieel. In Ninove is het neerhof met omringende grachten weinig aangetast door urbane ontwikkeling. De versterking situeert zich nog steeds op de rand van de stad. Dit geeft de mogelijkheid de site te bestuderen in relatie tot de ontwikkeling van de stad en het omgevende

landschap. Vergelijkbare sites die binnen een gelijkaardig landschappelijk en historisch kader kunnen bestudeerd worden zijn zeldzaam. De bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed is erg goed. De latere middeleeuwse en post-middeleeuwse verbouwingen hebben zeker een impact gehad op de bewaringstoestand van de oudste burchtfase. Maar het waarderend archeologisch onderzoek heeft ook aangetoond dat latere verbouwingen van de burchtsite niet enkel een negatieve impact hebben gehad. Ophogingen hebben op bepaalde plaatsen ook voor bijkomende bescherming van de oudere archeologische structuren gezorgd. De resten van de 16de-eeuwse versterking en latere adaptaties zijn dan weer beschermd door de verschillende latere ophogingslagen die werden aangevoerd sinds de tweede helft van de 19de eeuw. De nog aanwezige gracht in het zuidelijke deel van het projectgebied is een zeldzaam visueel restant van de burchtsite. Bovendien wordt de site door de lokale gemeenschap nog steeds geassocieerd met de aanwezigheid van een burcht. De geschiedenis van de site is gekend door een groot deel van de inwoners van Ninove.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor de archeologische site zijn:

De bescherming van de Burcht in Ninove als archeologische site beoogt in de eerste plaats een behoud in situ. De complexe en relevante historiek, en de goede bewaring geeft aan deze site een belangrijke archeologische en wetenschappelijke waarde. Daarom is het noodzakelijk dit bodemarchief dat onzichtbaar en dus ook kwetsbaar is, te beschermen. Zo kan de in de bodem gevormde informatie bewaard worden voor toekomstige generaties. Om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de archeologische resten niet achteruitgaat, moeten deze niet alleen op hun plaats blijven maar mag ook hun bewaarconditie niet verslechteren. De belangrijkste waarde van archeologische sites, hun kennispotentieel, wordt zonder uitzondering gereduceerd bij een omzetting naar een ex-situ-archief. In situ-bewaring is dan ook de enige manier om het kennispotentieel van de site op lange termijn te vrijwaren.

Als ingrepen toch niet vermeden kunnen worden, moet het kennispotentieel van de archeologisch beschermde site omgezet worden naar kennis door middel van wetenschappelijk onderzoek. Aangezien opgraven het vernietigen van alle in de bodem opgeslagen informatie betekent, is een hoge kwaliteit van eventueel preventief onderzoek van zeer groot belang, bij uitstek bij beschermde sites. Doorgedreven verwerking en publicatie zijn noodzakelijk om ex-situ het kennispotentieel van de in situ-bewaring zo goed mogelijk te benaderen, en zijn dus eveneens essentieel. Bij eventueel preventief archeologisch onderzoek moet dan ook getracht worden de nieuwverworven kennis maximaal in te passen in het geheel van de al aanwezige kennis.

Binnen de beschermde zone moet het streefdoel zijn om in het kader van noodzakelijke ontwikkelingen, de ingrepen in de bodem tot een absoluut minimum te beperken. Dit geldt in het bijzonder voor de zone van het recyclagepark, de tuinen achter de Burchtdam en het Paul de Montplein en het bos. Booronderzoek toonde aan dat de huidige ploeglaag doorgaans reikt tot op een diepte van 30 cm. Binnen de grenzen van het recyclagepark en het bos is er onder de ploeglaag sprake van een recente ophogingslaag (geaccumuleerd na 1850) die de relevante archeologische sporen afdekt. Doorgaans is deze ophogingslaag 1,5 m dik. De precieze spreiding en diepgang van deze afdekkingslaag kon – op basis van het beperkte terreinonderzoek – echter niet worden gedefinieerd. Ter hoogte van de tuinen en het Paul de Montplein ontbreekt deze ophogingslaag vrijwel volledig. Globaal kan dus gesteld worden dat de belangrijkste bedreiging van het bodemarchief ingrepen zijn in de bodem tot onder de ploeglaag. Aangezien archeologische sporen zich dicht onder dit niveau kunnen bevinden, wordt in het algemeen aanbevolen alle werkzaamheden waarbij de bodem dieper dan 30 cm

wordt verstoord te vermijden. Ook een verlaging van het grondwaterpeil kan een bedreiging vormen voor het archeologisch bodemarchief. Bij een vernatting van het gebied worden ook de organische resten beter bewaard.

De site heeft nog steeds een belangrijke visuele waarde in het cultuurhistorisch landschap vermits het burchtareaal in zijn oorspronkelijk vorm is bewaard in het stratenpatroon en de burchtsite zoals vanouds zich aan de rand van de stad situeert met zicht op de Dendervallei. Bovendien is een deel van het verloop van de gracht van burcht en ravelijn nog duidelijk waarneembaar. Het behoud van deze toestand moet nagestreefd worden zodat elke ingreep die het micro reliëf en panorama op de Dendervallei aanzienlijk aantast, moet vermeden worden.

Metalen archeologische vondsten die zich onmiddellijk onder het maaiveld in de bodem bevinden kunnen van belang zijn voor de kennis van de beschermde archeologische site. De Code van Goede Praktijk (versie 2.0) stelt daarom in hoofdstuk 33 dat een erkende metaaldetectorist geen vondsten kan opsporen in beschermde archeologische sites. Het gebruik van een metaaldetector om archeologische vondsten met metalen component op te sporen dient daarom te gebeuren door een erkende archeoloog of door een erkende metaaldetectorist onder de autoriteit van een erkende archeoloog, en dit enkel in het kader van een onderzoek vanuit wetenschappelijke archeologische vraagstelling, of in functie van de opmaak of de uitvoering van een archeologienota.

Een regelmatige controle van het domein zelf draagt bij tot een goede bewaring van het monument. Dit kan onder meer door een breed maatschappelijk draagvlak te creëren en eventueel omwonenden hierin te betrekken. Een herinrichting en publieke ontsluiting van de site kan hierin bijdragen. Zulk een herinrichting geeft de site bovendien een bestemming op lange termijn die ook de kans op toekomstige ontwikkeling met grote impact op de bodem beperkt.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden de archeologische site in stand en onderhouden ze door:

- 1° de archeologische site als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van de archeologische site regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in de archeologische site:

- 1° het wijzigen van het microreliëf;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft;
- 3° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 4° het plaatsen van ondergrondse leidingen;
- 5° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden;
- 6° het aanplanten, vellen en ontstronken van bomen en struiken;
- 7° het scheuren van grasland of het omzetten van grasland in akkerland;
- 8° het diepploegen, diepwoelen en diepspitten (namelijk het scheuren van de ploegzool zonder dat bodem naar boven wordt gebracht en omgeploegd) van akkerland met andere woorden grondbewerking dieper dan 30 cm.

Er is geen toelating vereist voor:

- 1° regulier onderhoud,
- 2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE